

Куц Галина Михайлівна,
доктор політичних наук,
професор кафедри політології,
соціології та культурології,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
Україна, м. Харків
e-mail: galyna.kuts@i.ua
ORCID 0000-0002-7263-1958

doi: 10.21564/2414–990x.133.68866
УДК 329.12

НЕОЛІБЕРАЛІЗМ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ТА АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІЙ ТРАДИЦІЯХ

Аналізується специфіка концептуалізації неолібералізму в європейській та англо-американській традиціях. Найбільш значні напрями неоліберального дискурсу були розроблені в Австрії (Віденська школа), Німеччині (Фрайбурзька школа), Великобританії (Лондонська школа), США (Чиказька школа або «монетаризм»). Зазначається, що доволі глибокі засадничі відмінності спостерігаються між німецькою та англо-американськими неоліберальними школами. Для німецького неоліберального напрямку достатньо важливим став блок соціальних питань, тоді як англо-американські неоліберальні школи фокусували увагу суто на господарюючому суб'єкті, їх не цікавили рамки, які б окреслювали поведінку цього суб'єкта.

Ключові слова: неолібералізм; Австрійська школа неолібералізму; Фрайбурзька школа неолібералізму; Лондонська школа неолібералізму; Чиказька школа неолібералізму; сучасний лібералізм.

Куц Г. М., доктор политических наук, профессор кафедры политологии, социологии и культурологии, Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Украина, г. Харьков.

e-mail: galyna.kuts@i.ua ; ORCID 0000-0002-7263-1958

Неолиберализм в европейской и англо-американской традициях

Анализируется специфика концептуализации неолиберализма в европейской и англо-американской традициях. Наиболее значительные направления неолиберального дискурса были разработаны в Австрии (Венская школа), Германии (Фрайбургская школа), Великобритании (Лондонская школа), США (Чикагская школа или «монетаризм»). Отмечается, что довольно глубокие основные различия наблюдаются между немецкой и англо-американскими неолиберальными школами. Для немецкого неолиберального направления достаточно важным стал блок социальных вопросов, тогда как англо-американские неолиберальные школы фокусировали внимание исключительно на хозяйствующем субъекте, их не интересовали рамки, определяющие поведение этого субъекта.

Ключевые слова: неолиберализм; Австрийская школа неолиберализма; Фрайбургская школа неолиберализма; Лондонская школа неолиберализма; Чикагская школа неолиберализма; современный либерализм.

Постановка проблеми. У сучасному політичному дискурсі концепт неолібералізму презентують у двох основних значеннях: в економічному контексті та у контексті міжнародних відносин [1, с. 443]. В економічному контексті під неолібералізмом мається на увазі економічна політика, яка спрямована на лібералізацію ринку. Якщо у розвинутих країнах неолібералізм, поєднуючи з тетчеризмом, протиставляли кейнсіанству, то в країнах розбудови демократії неоліберальна стратегія стала опозицією тим стратегіям розвитку, які базувалися на індустріалізації. Метою неоліберальної стратегії в країнах, що розвиваються, була заміна імпорту внутрішнім виробництвом, причому ця стратегія була домінуючою від 1945 до початку 1980-х рр.

Тлумачення терміна «неолібералізм» у сфері міжнародних відносин означає теоретичний підхід до вивчення інститутів. У такому контексті неолібералізм трактують як неоліберальний інституціоналізм або теорію режимів.

Слід також відмітити, що сьогодні цим терміном антиглобалісти позначають економічну ідеологію, що притаманна капіталістичній глобалізації. І, дійсно, багато дослідників вважають неолібералізм ідеологією глобалізації, що спричинено не в останню чергу принципами Вашингтонського консенсусу – набір правил економічної політики, що були сформовані у 1989 р. для реформування країн Латинської Америки. Згодом ці принципи використовувались у низці економік інших країн. Уже у першому десятилітті ХХІ ст. інструментарій Вашингтонського консенсусу піддається жорсткій критиці через його надмірну уніфікованість, яка не дозволяла брати до уваги специфіку конкретної країни. Сьогодні дехто з науковців вважають неоліберальну політику синонімічною економічній політиці Вашингтонського консенсусу, хоча таке припущення не має під собою достатніх підстав. Тобто не варто ототожнювати неолібералізм з принципами Вашингтонського консенсусу.

Слід зазначити, що ідеологія неолібералізму асоціюється не лише з глобалізацією чи принципами Вашингтонського консенсусу. Неолібералізм певним чином сприяв виникненню фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. Крім того, деякі теоретики вважають, що неолібералізм є загрозою демократичному правлінню [2]. Отже, проблематика дослідження є надактуальною, що вимагає розгляду базових постулатів окремих неоліберальних напрямків задля розуміння тих викликів, які несе неоліберальна ідеологія в ХХІ ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На межі ХІХ-ХХ століть класичний лібералізм трансформувався в сучасний лібералізм. Центральною проблемою сучасного лібералізму стало питання соціальних гарантій прав та свобод індивіда, тобто ідея державного регулювання соціальної сфери. Указана трансформація ліберальної проблематики означається в різних джерелах по-різному: і «соціальний лібералізм», і «ліберал-реформізм», і «неолібералізм». Понятійне ототожнення двох останніх термінів пов'язане з тим, що батьківщиною ліберал-реформізму є Америка, де його часто називають неолібералізмом. Утім значно частіше спостерігається ототожнення термінів «соціальний лібералізм» та «ліберал-реформізм», які вживають як синонімічні. Стосовно ж уживання терміна «неолібералізм» слід зазначити, що ним більше прийнято означувати окремий етап сучасного лібералізму, який оформився ближче до середини ХХ ст. У цілому генеза сучасного лібералізму схематично презентована на рисунку [3].

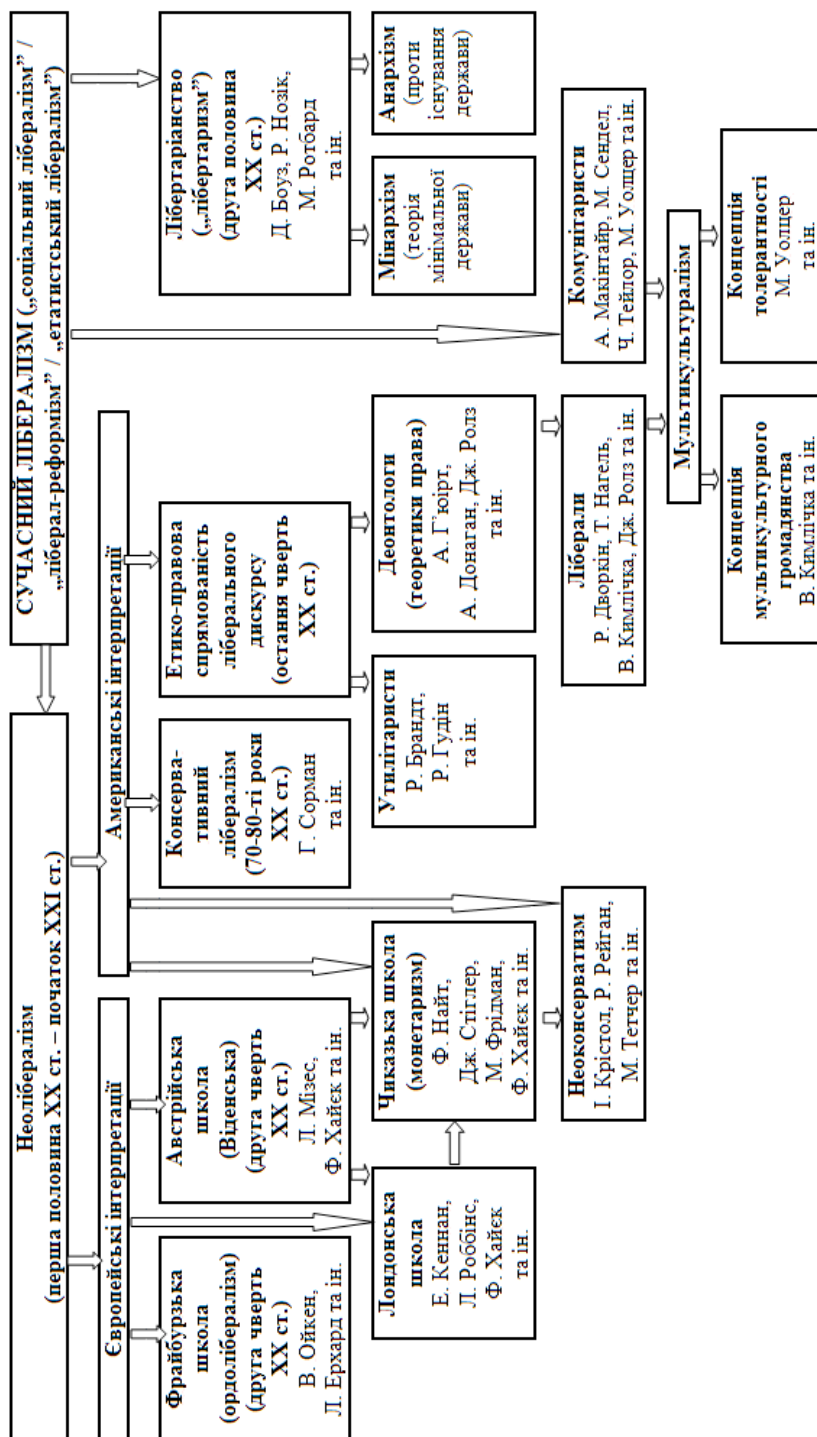

Рисунок. Генеза сучасного лібералізму

Термін «неолібералізм» з'явився ще в кінці 30-х рр. XX ст., коли під час роботи колоквиуму американського журналіста У. Ліппмана виділилася група «неолібералів», які вирішили повернутися до деяких ліберальних постулатів XIX ст. [4, с. 409].

Неолібералізм (як етатистський різновид лібералізму) став характеризуватися такими ознаками: інституціоналізація нових форм втручання держави в життя суспільства та посилення процесів державно-монополістичного регулювання сфери економіки. Якщо в класичному лібералізмі чільне місце посідала ідеологема «держава як нічний сторож», то в теорії неолібералізму це місце стало належати ідеологемі «держави загального добробуту» (welfare state). Відповідно, основою неоліберального дискурсу стали концепти «держави загального добробуту» та «соціальної ринкової економіки», сприяючи появі умов для формування суспільної відповідальності (ідеологема, що запозичена у соціал-демократичної доктрини). Крім того, актуальними стали ідеї консенсусу (між тими, хто керує і тими, ким керують), орієнтація на певні моральні настанови, визнання необхідності участі в політичному процесі всіх громадян, незалежно від їхньої соціальної належності тощо.

Отже, основна відмінність сучасного лібералізму від класичного лібералізму полягає у суттєвому перегляді ставлення до державного регулювання економіки. Власне кажучи, у XX ст. було окреслено два магістральних напрями стосовно державного втручання в економічні процеси: активне державне регулювання економіки (кейнсіанство) та відносно пасивне державне регулювання економіки (неолібералізм).

Метою статті є виявлення специфіки осмислення неолібералізму в європейській та англо-американській традиціях. **Завданням** статті полягає у виокремленні базових ідей неоліберального дискурсу, які сприяли оформленню його концептуального каркасу.

Виклад основного матеріалу. Неолібералізм протистояв кейнсіанству, що відобразилося у теоретичних напрацюваннях неоліберальних європейських та американських центрів. Найбільш значні напрями неоліберального дискурсу були розроблені в Австрії (Віденська школа: Л. Мізес, Ф. Хайек та ін.), Німеччині (Фрайбурзька школа: В. Ойкен, Л. Ерхард та ін.), Великобританії (Лондонська школа: Е. Кеннан, Л. Роббінс та ін.), США (Чиказька школа або «монетаризм»: Ф. Найт, Дж. Стіглер, М. Фрідман та ін.).

Слід зазначити, що доволі глибокі засадничі відмінності можна виявити між німецькою та англо-американськими неоліберальними школами. Для німецького неоліберального напрямку достатньо важливим став блок соціальних питань, вирішення яких мало постійно перебувати у полі зору державних інституцій. Економічна політика вважалася нерозривною із соціальною політикою, що передбачало зі сторони держави створення засадничих конституюючих рамок для функціонування ринкового господарства. Натомість англо-американські неоліберальні школи фокусували увагу суто на господарюючому суб'єкті, їх не цікавили рамки, які б окрес-

лювали поведінку цього суб'єкта. Проблематика «чистої» економіки, що позбавлена соціальних питань, була пріоритетом у дослідженнях науковців англо-американських неоліберальних шкіл. Їх більше цікавили питання конкуренції, інфляційних очікувань тощо.

До найбільш відомих центрів неолібералізму у Європі прийнято відносити Віденську школу (Австрія) та Фрайбурзьку школу (Німеччина). Увага неолібералів австрійської та фрайбурзької шкіл переважно була сфокусована на інтерпретації постулатів класичного лібералізму. Слід зазначити, що у першій половині ХХ ст. в Європі широкої популярності набули ідеї соціалізму. Відповідно, теоретичні розробки двох означених шкіл певним чином йшли врозрід з тогочасними пріоритетними ідеями європейського політичного дискурсу.

Австрійська школа більш відома своїми розробками в економічній царині. Всі представники австрійської школи тією чи іншою мірою вважали себе послідовниками економічного вчення К. Менгера, який заклав у фундамент економічної науки не об'єктивні властивості товарів чи праці, а суб'єктивні оцінки індивідів, дотримуючись принципу методологічного індивідуалізму, який згодом взяли на озброєння найбільш відомі представники австрійської школи ХХ ст. – Л. Мізес та його учень Ф. Хайєк [5].

Незважаючи на превалювання проблематики соціального лібералізму в першій половині ХХ ст., саме в рамках австрійської школи спостерігалися паростки відродження ідей класичного лібералізму. Цьому насамперед сприяли теоретичні розробки Л. Мізеса, який стосовно лібералізму зазначав, що це не застигла догма чи повністю оформлена доктрина, це додаток наукових учень до суспільного життя людини [6, с. 10]. На думку Л. Мізеса, державі слід дотримуватися політики невтручання (принцип «laissez faire»), підтримуючи ідею вільного ринку. Провівши всебічний аналіз соціалізму, він послідовно обґрунтував неможливість існування соціалістичної системи всесвітнього масштабу, вважаючи, що така система здатна призвести лише до хаосу та варварства.

Класиком сучасного лібералізму можна вважати Ф. Хайєка, який послідовно розвивав концепцію еволюційного лібералізму. Він протиставляв «Космос» (спонтанний устрій, «вирощений» у середині соціуму, тобто, створений знизу еволюційними засобами) «Таксису» (створений устрій, організацію, що розпланована та керована зверху конструктивістськими засобами) [7, с. 31]. Теоретик аргументовано доводив, що жорстке слідування конструктивізму та принципам планування – це шлях до тоталітаризму.

Відстоюючи ідеї лібералізму, Ф. Хайєк зазначав, що лібералам слід протистояти трьом найбільш впливовим антиліберальним економіко-політичним проектам ХХ ст.: соціалізму, кейнсіанству та доктрині «держави загального добробуту».

Таким чином, австрійська школа стояла на позиціях методологічного індивідуалізму у поясненні політико-економічних процесів. Її представники виступали за стихійне регулювання ринку, аргументуючи, що втручання держави в економіку рано чи пізно призводить до появи тоталітарних тенденцій у політичній царині суспільства.

У Німеччині до неолібералів відносять відомих теоретиків – Л. Ерхарда, А. Мюллер-Армака, В. Ойкена, В. Рьопке та ін. Підтримуючи в цілому базовий принцип класичного лібералізму «laissez faire», теоретики *Фрайбурзької школи* своєрідно переосмислили проблему державного регулювання [8]. Базові позиції такого переосмислення полягають в наступному. По-перше, вважалося, що державне регулювання економічними процесами вельми необхідне лише на початковій стадії формування ринкової економіки (доки не почнуть діяти спонтанні механізми самоорганізації). По-друге, коли ринок заживе власним – стихійним – життям, державі задля успішного функціонування ринкової економіки слід проводити активну антимонопольну політику. По-третє, держава має проводити виважену соціальну політику стосовно малозабезпечених верств населення.

Для означення власної концепції представники фрайбурзької школи лібералізму використовували поняття «ордолібералізм» (від лат. терміну «ordo» – порядок), називаючи свій напрям ордоліберальним. Уперше цей термін було використано в 1947 р. А. Мюллером-Армаком. Засновником фрайбурзької школи був В. Ойкен [9]. Загалом ордоліберали розглядали суспільний розвиток крізь призму еволюційного підходу, розробляючи концепцію соціального ринкового господарства. Практичне втілення ордоліберальних ідей – так зване «німецьке диво» – відбулося з приходом Л. Ерхарда на посаду канцлера Німеччини. Будучи адептом ордолібералізму, він запровадив відповідні економічні реформи, що врешті призвело до ефективної розбудови післявоєнної Німеччини.

Отже, теоретики фрайбурзької школи, підтримуючи у цілому політику державного регулювання економіки, суттєво відрізнялися від кейнсіанства у поглядах на засоби втілення такої політики. Так, у кейнсіанстві вважалося, що державне регулювання економіки має бути спрямованим на контроль за інвестиціями та заощадженнями, використання податкової системи з метою впливу на споживання тощо. На думку представників фрайбурзької школи держава не повинна втручатися в економічні процеси. Натомість, мета державного інтервенціонізму полягає у створенні інституціональних механізмів регулювання економіки, спрямованих насамперед проти монополізації.

З-поміж англо-американських напрямів неолібералізму найбільш відомими є Лондонська школа неолібералізму та Чиказька школа («монетаризм») неолібералізму. Цікавим є той факт, що відомий теоретик Ф. Хайек (нобелівський лауреат) залишив помітний слід у діяльності обох напрямів.

Слід також зазначити, що Ф. Хайєка разом з Л. Мізесом прийнято зараховувати як до австрійської школи сучасного лібералізму, так і до чиказької школи. Це пояснюється тим, що початок творчої діяльності обох теоретиків пов'язаний з Австрією (звідси й назва напряму – австрійська (Віденська) школа). У зв'язку з подіями Другої світової війни їм обом прийшлося переїхати до США, де була продовжена творча діяльність уже в рамках чиказької школи. Крім того, певні суперечності пов'язані з тим фактом, що Ф. Хайєка

зараховують до своїх лав адепти різних течій сучасного лібералізму: і неоліберали, і лібертаріанці (лібертаристи), і неоконсерватори. Утім недоречно чітко окреслювати місце його творчого доробку в якомусь одному з цих напрямів ліберального дискурсу ХХ ст. У цілому Ф. Хайєка по праву можна вважати класиком сучасного лібералізму, ідеї якого дали могутній імпульс для становлення та формування всіх означених ліберальних течій.

Лондонська школа – один із напрямів неолібералізму, підвалини якого були закладені політико-економічними напрацюваннями В. Джевонса ще у ХІХ ст. при кафедрі політичної економії Лондонського університету. Основою цього напрямку стали концепції Е. Кеннана, Ч. Роббінса та ін., які фокусували увагу на індивідуально-психологічних чинниках економічних процесів, зверталися до проблематики соціального порядку, аналізували специфіку функціонування економіки за умов обмеженості ресурсів тощо.

Уже в 40-50-х рр. ХХ ст. як кейнсіанські, так і неоліберальні стратегії, пов'язані із заходами щодо стимулювання платоспроможного попиту та збереження «повної зайнятості», фактично перетворилися на невід'ємну частину економіки розвинутих західних країн [10, с. 10]. Означені ідеї були схожі на соціал-демократичні підходи, в контексті яких пропонувалися приблизно такі ж реформи державних інститутів.

Соціальний лібералізм у кінці ХХ ст. почав втрачати провідні позиції через згортання соціальних програм багатьма країнами Заходу, яке було спровоковане зниженням темпів економічного зростання. Уже в 80-90-х рр. ХХ ст. уряди багатьох країн стали звертатися до альтернативних підходів у галузі макроекономічної політики, зокрема, до *монетаризму*. У теорії монетаризму наголошується на необхідності балансу у співвідношенні між кількістю грошей, які є доступними для фінансування покупок товарів й послуг, та здатністю економіки виробляти ці товари та послуги. З теорією монетаризму (*Чиказька школа*) пов'язане насамперед ім'я М. Фрідмана – одного з яскравих представників чиказької школи [11]. М. Фрідман у своїй концепції економічного лібералізму, експлікуючи свободу як передумову та пріоритет нормального економічного й соціального розвитку, демонструє безпосередній взаємозв'язок між економічною і політичною свободою. Врешті, він обґрунтовує необхідність мінімізації втручання держави в економіку. Згодом ідеї М. Фрідмана стали основою неоконсервативної політики М. Тетчер («тетчеризм») та Р. Рейгана («рейганоміка»).

У 80-90-х рр. ХХ ст. неолібералізм став виступати за максимальну раціоналізацію процедур державного соціально-економічного регулювання. У теорії неолібералізму спостерігалася орієнтація на своєрідне згортання процесів соціалізації лібералізму, що проявлялося у неприйнятті соціал-демократичних тенденцій. Неоліберали стали в опозицію не лише до тенденцій соціалізації в лібералізмі, але й до консерваторів, які прагнули жорстко розмежувати державу та ринок. Їхньою метою було чітке кваліфіковане управління соціальною та економічною політикою за допомогою державних інститутів (як це вже про-

демонстрував досвід Німеччини і Японії). На думку adeptів неолібералізму, прагматизм соціальної політики має полягати в оптимізації стратегій відновлення «людського капіталу», але аж ніяк не в утвердженні примарної «держави загального добробуту». Ресурси насамперед слід спрямовувати на перепідготовку робочої сили, але не на допомогу безробітним [12, с. 44].

На думку Д. Харві, неолібералізм призвів до небаченого зростання впливовості корпоративних груп, причому саме неолібералізація сприяла відновленню впливу класів [13, с. 46]. Констатуючи невідповідність між неоліберальною теорією та реальною практикою неолібералізму, Д. Харві негативно ставиться саме до його практичного втілення. Проблема полягає в юридичному хитруванні, яке нібито урівнює права корпорацій і приватних осіб. Результатом політики неолібералізації стало зубожіння більшості населення.

Н. Хомський також негативно оцінює неоліберальні тенденції початку ХХІ ст. На його думку, неолібералізм – це політика, завдяки якій відносно невелика група осіб, керуючись своїми приватними інтересами, прагне взяти під контроль більшу частину соціального життя, причому цей контроль їм необхідний лише задля збільшення власної вигоди [14, с. 9]. За тридцять років «неоліберальної свободи» відбулася неймовірна концентрація корпоративної влади, зокрема, в галузях енергетики, медіа, фармацевтики і транспорту. Найбільша проблема політики неолібералізації полягає в тому, що індивіди на перший погляд видаються вільними у своєму виборі. Однак вони не мають права здійснювати вибір, який з часом сприятиме формуванню «сильних» колективних інститутів (приміром, профспілки). Разом з тим, індивіди можуть формувати «слабкі» добровільні асоціації (наприклад, благодійні товариства) [13, с. 97].

Щодо неолібералізму найбільш гостра проблема полягає в тому, що неоліберали з серйозними підозрами ставляться до демократії, вони готові швидше віддати владу експертам та еліті суспільства, ніж сприймати правління за принципом більшості, яке надає демократія [13, с. 93]. Тобто політика неолібералізму здатна призвести до зникнення демократії як такої. У цьому контексті Н. Хомський зазначає, що неолібералізм є найпершим ворогом справжньої представницької демократії, причому не лише в США, але й в інших країнах [14, с. 16]. Отже, у неоліберальній теорії кінця ХХ ст. спостерігається прирівнювання індивідуальної свободи до свободи корпоративної. Таке зміщення пріоритетів загрожує майбутньому демократії, демократія фактично, попадаючи в тенета неолібералізму, перетворюється на його заручницю.

Висновки. Таким чином, неолібералізм, який виникнув паралельно із кейнсіанством, пропонував власне бачення проблематики державного регулювання. Найбільш значні напрями неоліберального дискурсу були розроблені в Австрії (Віденська школа: Л. Мізес, Ф. Хайек та ін.), Німеччині (Фрайбурзька школа: В. Ойкен, Л. Ерхард та ін.), Великобританії (Лондонська школа: Е. Кеннан, Л. Роббінс та ін.), США (Чиказька школа або «монетаризм»: Ф. Найт, Дж. Стіглер, М. Фрідман та ін.).

Доволі глибокі засадничі відмінності можна виявити між німецькою та англо-американськими неоліберальними школами. Для німецького неоліберального напрямку достатньо важливим став блок соціальних питань, вирішення яких мало постійно перебувати у полі зору державних інституцій. Англо-американські ж неоліберальні школи фокусували увагу суто на господарюючому суб'єкті, їх не цікавили рамки, які б окреслювали поведінку цього суб'єкта.

Сьогодні щодо неолібералізму найбільш гостра проблема полягає в тому, що неоліберали з серйозними підозрами ставляться до демократії, вони готові швидше віддати владу експертам та еліті суспільства, ніж сприймати правління за принципом більшості, яке надає демократія.

Список літератури:

1. Гарел Е. Неолібералізм / Ендрю Гарел, Лаура Гомес–Мера // Короткий оксфордський політичний словник ; [пер. з англ.]. – Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005. – 789 с.
2. Куц Г. М. Неолібералізм: основні ідеї та інтерпретації / Г. М. Куц // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології». – Харків, 2010. – № 912. – С. 174–183.
3. Куц Г. М. Ліберальні трансформації політичного простору : [монографія] / Г. М. Куц. – Харків : Віровець А. П. «Апостроф», 2011. – 300 с.
4. Соловьев А. И. Либерализм: проблемы теоретического и идеологического измерений / А. И. Соловьев // Научный эксперт. – 2010. – Вып. 6. – С. 5–23.
5. Каллахан Дж. Краткая история австрийской школы [Електронний ресурс] / Джин Каллахан. – Режим доступу : <http://libertynews.ru/node/697>.
6. Мизес Л. фон. Либерализм в классической традиции / Людвиг фон Мизес ; [пер. с англ.]. – Москва : ООО «Социум», ЗАО «Издательство «Экономика», 2001. – 239 с.
7. Гайек Ф. А. Право, законодательство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії / Фрідріх Август фон Гайек ; [пер. з англ.]. – Київ : Аквілон-Прес, 2000. – Т. I-III. – 448 с.
8. Теория хозяйственного порядка: «Фрайбургская школа» и немецкий неоллиберализм / [Ойкен Вальтер, Лутц Фридрих, Ренке Вильгельм и др.] ; пер с нем. / под ред. В. П. Гутника. – Москва : Экономика, 2002. – 463 с.
9. Ойкен В. Основные принципы экономической политики / Вальтер Ойкен ; [пер. с нем.]. – Москва : Прогресс-Универс, 1995. – 493 с.
10. Ровдо В. В. Идеология либерализма / В. В. Ровдо // Мировые политические идеологии: классика и современность. – Минск : Тонпик, 2007. – С. 34–59.
11. Фрідман М. Капіталізм і свобода / Мільтон Фрідман ; [пер. з англ.]. – Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. – 320 с.
12. Бондаевский В. П. Либерализм / В. П. Бондаевский // Политические идеологии : учеб. пособ. для студ. – Кемерово : Кемеровский гос. ун-т, 1997. – С. 35–57.
13. Харви Д. Краткая история неоллиберализма. Актуальное прочтение / Дэвид Харви ; [пер. с англ.]. – Москва : Поколение, 2007. – 288 с.
14. Хомский Н. Прибыль на людях. Неоллиберализм и мировой порядок / Ноам Хомский ; [пер. с англ.]. – Москва : Праксис, 2002. – 256 с.

References:

1. Harel, E., Gomes-Mera L. (2005). Neoliberalism. Korotkyy oksfordskyuy politychnyy slovnyk ; [per. z angl.]. – Kyev: Vyd-vo Solomiyi Pavlychko «Osnovy», 443 [in Ukrainian].
2. Kuts, H.M. (2010). Neoliberalism: osnovni ideyi ta interpretatsiyi. Visnyk KNU imeni V. N. Karazina. Seriya «Pytannya politologiyi». Kharkiv, 912, 174–183 [in Ukrainian].

3. Kuts, H.M. (2011). Liberalni transformatsiyi politychnogo prostoru : [monogr.]. Kharkiv: Virovets A.P. «Apostrof» [in Ukrainian].
4. Solovyev, A.I. (2010). Liberalism: problem teoreticheskogo i ideologicheskogo izmereniy. Nauchnyy ekspert, Issue 6, 5–23 [in Russian].
5. Kellahan, G. Kratkaya istoriya avstriyskoy shkoly. libertynews.ru. Retrived from: <http://libertynews.ru/node/697> [in Russian].
6. Mises, L. von. (2001). Liberalism v klassicheskoy traditsiyi; [per. s angl.]. – Moscow: OOO «Sotsium», ZAO «Izdatelstvo «Ekonomika» [in Russian].
7. Hayek, F.A. (2000). Pravo, zakonodavstvo i svoboda. Nove vyznachennya liberalnyh pryntsyviv spravedlyvosti i politychnoyi ekonomiyi; [per. z angl.]. Kyev: Akvilon-Pres, Vols. I–III [in Ukrainian].
8. Eucken Walter, Friedrich Lutz, Röpke Wilhelm et al. (2002). Teoriya hozyaystvennogo poryadka: «Frayburgskaya shkola» i nemetskiy neoliberalism; [per. s nem.]. V.P. Gutnika (Ed.). Moscow: Ekonomika [in Russian].
9. Eucken, V. (1995). Osnovnye printsypy ekonomicheskoy politiki; [per. s nem.]. Moscow: Progress-Univers [in Russian].
10. Rovdo, V.V. (2007). Ideologiya liberalisma. Miroye politicheskije ideologiyi: klassika i sovremnost. Minsk: Tonpik, 34–59 [in Russian].
11. Friedman, M. (2010). Kapitalizm i svoboda; [per. z angl.]. Kyev: DUH I LITERA [in Ukrainian].
12. Bondaevskiy, V.P. (1997). Liberalism. Politicheskije ideologiyi. Kemerovo: Kemerovskiy gos. un-t, 35–57 [in Russian].
13. Harvey, D. (2007). Kratkaya istoriya neoliberalisma. Aktualnoe prochtieniye; [per. s angl.]. Moscow: Pokoleniye [in Russian].
14. Chomsky, N. (2002). Pribyl na ludyah. Neoliberalism i mirovoy poriadok; [per. s angl.]. Moscow: Praxis [in Russian].

Kuts H. M., Doctor of Political Sciences, Professor of Department of Political Science, Sociology and Cultural Science, Kharkiv National Pedagogical University by G. S. Scovoroda, Ukraine, Kharkiv. e-mail : galyna.kuts@i.ua ; ORCID 0000-0002-7263-1958

Neoliberalism in European and Anglo-American tradition

The article analyzes the specifics of the conceptualization of neoliberalism in the European and Anglo-American traditions. Neoliberalism, which emerged along with Keynesianism, offered its own vision of the problems of government regulation. The most significant areas of neoliberal discourse were developed in Austria (Vienna School: L. Mises, F. Hayek and others.), Germany (Freiburg School: W. Eucken, L. Erhard et al.), the UK (London School: E. Kennan, L. Robbins et al.), the USA (Chicago School or «monetarism» F. Knight, G. Stigler, M. Friedman et al.).

It is noted that quite deep fundamental differences can be found between German and Anglo-American neoliberal schools. For the German neoliberal direction a number of social issues which solutions had to be constantly in sight of public institutions became important enough. While the Anglo-American neoliberal schools focused their attention on purely economic entity, they were not interested in framework that would outline the entity's behavior.

Today the most acute problem in neoliberalism is that neoliberals are seriously suspicious relating to democracy, they are ready rather to give power to experts and elite of the society than accept the principle of rule by majority that democracy provides.

Keywords: neoliberalism; Austrian school of neoliberalism; Freiburg School of neoliberalism; London School of neoliberalism; Chicago School of neoliberalism; modern liberalism.

Надійшла до редакції 15.05.2016 р.